

ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА ЧУЖД ЕЗИК ВЪВ ВИСШИТЕ УЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ

Велислава Паничкова

Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, 1700 София, e-mail: velislava75@abv.bg

РЕЗЮМЕ. Настоящата статия разглежда накратко някои от новите методи, които са привлекли вниманието на преподавателите през последните години, показва причината за интереса към тях, това, което се изследва, това, което се изпълнява, принципите и идеите, които ги ръководят. Интерактивното обучение като нов методически подход за чуждоезиково обучение дава възможност за решаване на комуникативно-познавателни задачи чрез чуждоезикова комуникация. Интерактивното обучение включва организацията и развитието на диалог, насочени към взаимно разбирателство, взаимодействие и решаване на съвременните и общи задачи, но и значимост на всеки отделен участник в учебния процес. Интерактивните методи на преподаване на чужди езици ни дават шанс за решаване на няколко проблеми едновременно. Основната цел е да се развият комуникативни умения, да се установи емоционален контакт със студентите, да се осигури реализация на образователни задачи. Интерактивните методи на преподаване дават на преподавателите по чужди езици възможността да овладеят нови техники на комуникативни методи на чуждоезиковото обучение. Поемането на риск и разговорното взаимодействие играят важна роля в изучаването на езика. Надеждата е, че този кратък обзор ще насърчи много преподаватели по чужди езици да научат повече за интерактивните методи на обучение.

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES AT THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Velislava Panichkova

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia, e-mail: velislava75@abv.bg

ABSTRACT. This article discusses briefly some of the new methods that have attracted the attention of teachers in recent years, indicates the reason for the interest in them, what is investigated, what performs, the principles and ideas that lead them. Interactive learning as a new methodological approach to language learning enables to solve the cognitive-communicative tasks through foreign language communication. Interactive training includes the organization and development of dialogue aimed at mutual understanding, cooperation and resolve current and common tasks, but also importance of each participant in the learning process. Interactive methods of teaching foreign languages give us a chance to solve several problems simultaneously. The main objective is to develop communication skills, to establish emotional contact with students to ensure the realization of educational objectives. Interactive teaching methods give language teachers the opportunity to learn new techniques of communicative language teaching methods. Risk taking and conversational interaction play an important role in language learning. It is hoped that this brief overview will encourage a lot of foreign language teachers to learn more about interactive teaching methods.

Въведение

Процесите на глобализация и европеизация поставят редица предизвикателства пред университетските преподаватели. Те са свързани и с използваните форми и методи на работа със студентите – бакалаври и магистри.

Целта на доклада е да бъдат разгледани накратко някои от новите методи, които са привлекли вниманието на преподавателите по чужд език през последните години, да бъде показана причината за интерес към тях, това, което се изследва, това, което се изпълнява, принципите и идеите, които ги ръководят.

Иновациите в методологията, използвани в процеса на обучение във висшите учебни заведения, са свързани с използването на нови технологии. В последните години особено много се говори за интерактивните методи на обучение. Те са известни отдавна в образованието, но сега се рекламират като съвременен модел за изграждане на образователния диалог. Интерактивното обучение като нов методически подход за чуждоезиково обучение дава

възможност за решаване на комуникативно-познавателни задачи чрез чуждоезикова комуникация.

И така, по термините на методологията, значението на категорията интерактивно обучение е следното:

- а) обучение чрез диалог в хода, на който се появява взаимодействие между преподавател и студент;
- б) обучение, чиято цел е занимаване с езикови, комуникативни и действени задачи.

Интерактивното обучение включва организацията и развитието на диалог, насочени към взаимно разбирателство, взаимодействие и решаване на съвременните и общи задачи, но и значимост на всеки отделен участник в учебния процес.

По-високото качество на преподаване и учене изисква използването на активни методи и форми на преподаване, осигуряващи пълноценното участие на студентите в учебния процес. Интерактивността се отнася до взаимодействието между обучаващ и обучаван, както и между самите учащи. В сферата на образованието интерактив-

ността най-често се определя като всяка форма на комуникация между учащите и преподавателите, самите учащи, както и между учащите и учебните ресурси (в които се включва и всяка компютърна система). Интерактивността е много важен елемент от процеса на преподаване и усвояване на учебния материал. Обучаемите трябва да бъдат насърчавани да взимат активно участие в учебния процес. Получаването на информация за процеса на обучение – коментари, препоръки, оплаквания и т. н. – от учащите, е от изключителна важност за постигане на качествено преподаване. С доказана важност за процеса на усвояване на учебното съдържание, е и интерактивността между самите обучаеми. Интерактивността в учебния процес трябва да разглеждаме не като отделен подход, а като система на активизиращо обучение, което се изгражда върху самостоятелната мисловна дейност на студента. За целта е наложително търсенето на нетрадиционни подходи, насочени към разнообразяване и осъвременяване на обучението и възпитанието на студентите чрез отказ от доминиращата роля на преподавателя.

Принципи на интерактивните методи

Основните принципи на кооперативното обучение в рамките на системата за интерактивно обучение по чужд език са:

- положителна взаимозависимост – когато всеки студент в групата изпълнява своята работа добре, групата успява;
- индивидуална отговорност – когато работи в група, всеки студент има различна работа;
- равно участие – всеки студент разполага с едно и също време за говорене или изпълнение на поставената задача;
- едновременно взаимодействие – когато всички студенти са включени в изпълнение на задачата [3].

В процеса на диалогово обучение студентите научават:

- да решават сложни проблеми въз основа на анализ на обстоятелствата и съответната информация;
- да обсъждат алтернативни мнения;
- да участват в дискусии;
- да се асоциират с различни хора.

Използването на тези форми и методи на преподаване на чужд език позволяват преподавателят да влезе в ролята на медиатор в учебния процес, а не на информатор. При интерактивното обучение преподавателят влиза в ролята на: подкрепящ – подходяща организация на образователната среда; наставник – съветва, инструктира, осигурява обратна връзка; модел – анализира, обобщава, предлага решения. Интерактивното обучение е обучение, при което всички учащи се са включени в познавателния процес, разбират и участват в това, което умеят и знаят [4].

При такова обучение всеки участник в учебния процес е със свой индивидуален принос, става обмен на знания, идеи, способности, дейности. И всичко това протича в

атмосфера на добронамереност, емоционален и интелектуален комфорт на всички участници в учебния процес.

Интерактивното обучение по чужд език изисква организиране и развитие на диалогово общуване и предполага:

- взаимно разбиране;
- взаимодействие;
- съвместно решаване на общи задачи.

Като цяло интеракцията изключва доминирането на едно мнение над друго. Следователно интерактивното обучение е преди всичко диалогово обучение, в хода на което се осъществява взаимодействие между обучаващия и обучавания.

Видове интерактивни методи

Необходимо е да се организират различни форми на дейност в часовете по чужд език, а именно: индивидуално обучение, обучение в двойка, група и екип. И. Иванов [2] разделя интерактивните методи на обучение на три вида: ситуационни, дискуссионни, опитни или емпирични. Ситуационните методи авторът определя като „най-обещаващата новост в дидактиката на 20 век“ [2]. Към тях включва: метод на конкретните ситуации (кейс-стъди), казус, симулация, игра, ролева игра, драматизации. Дискуссионните методи са анкета, беседа, дискусия, мозъчна атака, обсъждане, дебати. Като опитни (емпирични) методи са определени: метод на проектите, експеримент, моделиране и други, основаващи се на диалога [2].

В съвместната ни работа по чужд език със студентите един от най-използваните интерактивни методи на обучение се оказва **груповата дискусия**. Тя стимулира инициативността у обучаваните. В хода на самата дискусия е налице и следното:

- обмяна на информация между участниците в дискусията;
- формулиране на различни гледни точки;
- възможност за критика на чуждо мнение.

Предварителната подготовка включва самостоятелно запознаване от страна на студентите с необходимата информация, с цел изграждане на собствено мнение по поставената задача. По време на занятието всеки участник в дискусията има възможност да изложи своята позиция на база аргументите, които счита за важни и силни.

Използването на дискусията дава възможност на студентите да се научат: да слушат партньора в условия на делово общуване; да убеждават участниците в дискусията; да представят силни аргументи; да отстояват съответна позиция.

По време на дискусията не трябва да се допуска неконструктивно поведение, свързано с: игнориране на чуждото мнение, негативни изказвания и оценки по адрес на участниците в дискусията. Това е задача преди всичко на ръководителя на дискусията.

Често използвани в съвместната ни работа по чужд език със студентите са и **казусите**. Решаването на определен казус обикновено е свързано с наличието на някакъв конфликт или противоречие. Обучението чрез казус дава възможност на студента за вземане на решения. Ролята на обучаваните при решаване на казуси е изключително активна: анализират ситуацията; изясняват причините за конфликта; очертават пътя за решаването му.

Сравнително често прилагаме и решаването на **ситуационни задачи**. Този метод изисква информиране на студентите със ситуацията. Следващите стъпки включват самостоятелен анализ, в резултат на който се стига до решаването на конкретната задача.

Нерядко използван метод в часовете ни по чужд език е **пирамидата**. Обучаваните работят индивидуално или по двойки, четворки, осмици и т.н. Нарастването на броя на членовете във всяка следваща група в геометрична прогресия е съществена характеристика на този метод. Методът пирамида позволява да се постигне конкретно обобщение чрез анализиране и осмисляне на информацията на различни нива.

Мозъчната атака е също много популярен и често използван метод за генериране на идеи. Тя е най-подходяща за бързо (в рамките до 5 минути) провокиране на асоциации по определена тема. Асоциациите се записват на дъска и се използват за обобщаване мнението на цялата група.

Необходимо е да се отбележи, че всички по-горе споменати форми на интерактивно обучение са ефективни в случай, че проблемът се разглежда като едно цяло в часа и студентите имат предишен опит и идеи, които те са придобили по-рано в своите часове или в хода на техния личен живот.

В процеса на работата преподавателят трябва да вземе под внимание факта, че темите, които ще бъдат обсъждани в часовете не трябва да бъде ограничени или твърде тесни по обхват. Една от най-често срещаните особености, която е характерна за интерактивните форми на обучение по чужд език е тази, че тези форми на обучение мотивират студентите не само да изразят собственото си мнение, но и след известно обосноваване на техните партньори в процеса на работа дори да променят своята гледна точка.

Положителни страни и проблеми

Интерактивното съвместно обучение по чужд език се характеризира със следните предимства: формиране на приятелска атмосфера и отношения между студентите; студентите имат възможност да бъдат по-независими и самоуверени; те не се страхуват да правят грешки, този тип обучение ще помогне на учащите да преодолеят проблемите на езиковата бариера и страхът от грешки; времето за комуникация между студентите е по-дълго, това е добре за комуникацията; преподавателят не доминира; той има възможност да даде задача на всеки

студент. Всички обучаващи се са включени в работата; обучението е добро за индивидуална работа; притеснителните и по-слабите студенти имат възможността да разчитат на своите партньори; учащите могат да използват своите познания [3].

Като положителни страни на чуждоезиковото интерактивно обучение могат да се допълнят и следните такива:

- осигурява непрекъсната обратна връзка;
- изчезва ярката граница между студент и преподавател, тъй като и едните и другите притежават някакво ниво на опитност;
- развитие на позитивни чувства към състудентите и преподавателя;
- засилва настойчивостта на студентите в ученето, ентузиазма им и доверието в преподавателя;
- въвлеча и ангажира студентите, като ги прави поотговорни за резултатите от обучението;
- позволява на студентите да обединят новата информация, с тази, която вече имат;
- позволява развитие на творческия потенциал на студента;
- помага на студенти с различни стилове на учене да учат по-пълноценно [2].

Анализирайки силните страни и възможностите на интерактивните методи и техники можем да изведем максималните ползи от работата с тях. Най-общо представени това са:

- повишаване мотивацията за учене на студентите чрез възможност за творческа изява и сътрудничество с преподавателите;
- повишаване мотивацията на преподавателите за работа с интерактивните методи и техники чрез обезпечаване с необходимите методи и средства;
- подобряване качеството на процеса на обучение [4].

Разбира се, интерактивните методи на обучение по чужд език не бива да се приемат като „панацея“ и трябва да се даде ясна сметка за техните слабости. Следва да се посочи, че от водеща силна страна активността може да се превърне в слабост, ако се създадат предпоставки за неравностойна активност на студентите. Тук е и мястото и ролята на преподавателите, които следва да имат необходимата компетентност за преодоляването на подобни негативни страни в обучението.

Липсата на опит у студентите за работа в интерактивна среда е обяснима, тъй като преди да постъпят в университета са поставяни в пасивна позиция и изискванията към тях са по отношение на предоставяните от учителя знания, което е в противоречие със смисъла на интерактивното учене, основаващо се на взаимодействието, сътрудничеството и активността на участниците в учебния процес.

Като проблеми при приложението на тези методи могат да се обособят следните:

- нееднаква академична подготовка и жизнен опит;
- различни стилове на учене и познание;
- различия във възможностите на паметта на студентите [2].

Очертаването на слабите страни и опасностите при използването на интерактивните методи и техники в чуждоезиковото обучение дават възможност за обособяването на следните изводи:

- необходима е ефективна организация на учебното време, която предполага различна от традиционно възприетата учебна заетост на студентите;

- преразглеждане на числеността на студентските групи, т.е. обсъждане на варианти за обособяване на групи с по-малка численост;

- организиране на обучителни семинари за университетските преподаватели в сътрудничество с университети и други образователни организации у нас и в чужбина;

- внедряване на интерактивните методи и техники във всички образователни степени;

- насърчаване на научни изследвания с насоченост към разработването на конкретни интерактивни методи и техники по конкретни дисциплини.

И така, интерактивните методи на преподаване на чужди езици ни дават шанс за решаване на няколко проблеми едновременно. Основната цел е да се развият комуникативни умения, да се установи емоционален контакт със студентите, да се осигури реализация на образователни задачи, а именно: научаване на работа в екип, разглеждане на други становища и мнения. Използването на посочените по-горе методи помага за избягване на нервното напрежение на студента, за промяна формите на дейност, за привличане на вниманието към основните въпроси на урока [1].

Интерактивността е важна, защото максимални резултати се получават, когато всеки студент отразява учебната действителност, прилага знанията си на практика и прави заключения.

За постигането на тези резултати е необходимо прилагането в процеса на обучение на интерактивни методи и умелото им съчетаване с традиционните. Тези методи се характеризират с:

- повишена активност на учащите се;
- смяна на ролите на обучаващия и обучавания;
- роля на водещия като подпомагащ учебната работа;
- перманентна обратна връзка и др. [4].

Използването на интерактивни форми, методи и средства в чуждоезиковото обучение спомага за преодоляване на бариерите в общуването, стимулира мисленето, генерирането и обменянето на идеи. Всеки участник в образователния процес се изявява със собствен принос в развитието на учебната среда. Интерак-

цията спомага за изясняване на вижданията, за толерантност в общуването. Тя предполага умение да се изслуша, възприеме, обсъди друго виждане, мнение или отношение, различно от собственото. Интерактивността се свързва с участието на студентите в процеса на обучение. Това участие трябва да е активно, а не пасивно.

Известни са изследвания [2], които доказват, че човек усвоява различно количество информация за едно и също време: при слушане – 10 %; при гледане – 20 %; при слушане и гледане – 40-50 %; при активно участие – 80-90 %. При изложение на преподавателя, степента на активност на студентите е 5 %; при четене на текст – 10 %; при аудио-визуални методи – 20 %; при демонстрация – 30 %; при дискуссионни методи – 50 %; при практически работи – 75 %; при обучение на другите – 95 %. Тези изследвания показват, че интерактивността, т.е. диалоговия характер на обучението, определя ефективността на процеса на обучение и е фундаментален механизъм за придобиване на знания и развитие на познавателни умения.

С приложението на интерактивните методи в чуждоезиковото обучение се очаква пълноценно участие на всеки студент, поощряване на иновативното мислене, участие на преподавателя като помощник на студентите, а не наставник, възможност студенти и преподаватели да се учат един от друг.

Заклучение

В обобщение може да се каже, че интерактивните методи на преподаване дават на преподавателите по чужди езици възможността да овладеят нови техники на комуникативни методи на чуждоезиковото обучение. Поемането на риск и разговорното взаимодействие играят важна роля в изучаването на езика. Надеждата е, че този кратък обзор ще насърчи много преподаватели по чужди езици да научат повече за интерактивните методи на обучение. Тези знания ще дадат благоприятна възможност за оценка на иновациите или нови подходи към методологията, които ще продължат да се появяват с течение на времето.

Литература:

Azar, Betty Schampfer 1999. Basic English Grammar. Longman.

<http://ivanpivanov.awardspace.com/>

<http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2006/txt/06rtghee.pdf>

<http://interactive.swu.bg>

*Препоръчана за публикуване от катедра
«Чужди езици», Хуманитарен департамент*